

Міністерство освіти і науки України
Інститут археології НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна державна (військова) адміністрація
Управління культури
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
ВГО «Спілка археологів України»
Чернівецький обласний краєзнавчий музей

IX міжнародний науковий семінар

АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей

м. Чернівці, 19 грудня 2025 р.

Чернівці

2025

ОРГКОМІТЕТ

О. В. Добржанський, *д.і.н., проф. (голова)*; Г. М. Скорейко, *к.і.н., доц. (заступник голови)*; В. Л. Карпо, *к.і.н., доц.*; Л. П. Михайлина, *д.і.н., доц.*; С. В. Пивоваров, *д.і.н., проф.*; Б. Т. Рідуш, *д.г.н., проф.*; М. К. Чучко, *д.і.н., проф.*; І. П. Возний, *д.і.н., проф.*; О. В. Петраускас, *к.і.н., ст.н.с.*; Т. М. Ткачук, *к.і.н.*; М. В. Рубанець, *С. А. Теліженко, к.і.н.*; О. В. Руснак, *к.і.н.*; Н. М. Христан, *к.і.н., доц.*; В. В. Грига; М. І. Боднарюк; І. А. Прохненко, *к.і.н., доц.*; В. Г. Баюк, *к.і.н.*; Т. І. Романович; О. Г. Драгомирецька; В. В. Ємчук; В. А. Калініченко, *к.і.н.*; М. В. Ільків, *к.і.н. (секретар)*.

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей IX міжнародного наукового семінару (м. Чернівці, 19 грудня 2025 р.). – Чернівці: Технодрук, 2025. – 234 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини та сусідніх регіонів. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та нового часу, а також історії вивчення, охорони та використання об'єктів археологічної спадщини, музеєфікації старожитностей краю. Результати досліджень представили науковці та краєзнавці з Чернівецької, Івано-Франківської, Тернопільської областей, Києва, Львова, Ужгорода, Луцька, Житомира, Дубно (Україна), Бельців (Молдова), Будапешта (Угорщина), Бухареста (Румунія), Варшави (Польща), Шумена (Болгарія).

Автори-доповідачі несуть відповідальність за точність і зміст наведених фактів та дотримання академічної доброчесності.

З М І С Т

Бандрівський М. С. Солевиробничі комплекси раннього періоду розвитку Голіградської культури в Покутсько-Буковинських Карпатах (за матеріалами розкопок Лариси Крушельницької)	8
Бандрівський М. С., Білик М. В. Нові матеріали доби раннього заліза на Середньому Придністров'ї: зольник біля села Залісся на Борщівщині (нова інтерпретація)	11
Баяк В. Г. Скляне намисто княжої доби з Волині	13
Боднарюк М. І. Позашкільна освіта Глибоччини у сфері збереження археологічної спадщини Буковини	15
Bodnariuk M., Dergaciova L. Jewellery of the Medieval / Early Modern Settlement of Oprişeni: Cultural Influences, Social Symbolism, and Archaeological Evidence	18
Боян-Гладка С. П. Традиційна система поселень в Українських Карпатах у часи пізнього середньовіччя і ранньомодерного часу: етнографічно-археологічний аспект	21
Венечук С. І. Археологічні пам'ятки в околицях села Васловівці на Буковині	23
Вєтров Д. О. Спільні та відмінні риси стоянок граветської культурної традиції Центральної України та Подністер'я	25
Виногородська Л. І. Битва під Пилявою за історико-археологічними даними	28
Возний І. П. Давньоруські миски з поселень північної частини Буковини	32
Войтович М. М., Ільчишин З. А., Мостовий Д. О., Остапик Т. В. Результати фіксації курганів на території Моршинської височини у 2025 р.	35
Волощук Я. П. Графічна реконструкція Чорнівського городища княжої доби (погляд архітектора)	38

Волощук Я. П., Пивоваров С. В. До питання про реконструкцію дерев'яної споруди на кам'яному фундаменті з Чорнівського городища	42
Горбаненко С. А. Втулкові чересла у просторі й часі	44
Гринюка Б. М. Історико-археологічні дослідження церкви Усікновення Чесної Голови Іоанна Предтечі Підгорецького монастиря	47
Добрянський В. К. Втрачені старожитності язичницької кам'яної пластики з Тернопільщини	50
Добрянський В. К. Дослідження об'єктів польової фортифікації модерного часу на південних теренах Західного Поділля	53
Добрянський В. К. Дослідження городища XII–XIII ст. поблизу с. Росохач на Західному Поділлі	58
Драгомирецька О. Г. Фортеця, оповита легендами	61
Ємчук В. В. Старожитності нового часу з с. Поточище на Прикарпатті	64
Желага Д. І., Нечитайло П. О. Знахідки Кукутень-Трипільського культурного комплексу зі скельно-печерного комплексу біля села Василівки	66
Ільків М. В., Пилипець В. Ю. Арибал із Помпеїв у фондах Чернівецького обласного краєзнавчого музею	69
Капуста А. І. Ранній період заснування монастиря в Струсові та питання датування Струсівського печерного природно-антропогенного комплексу	72
Капуста А. І. Струсівський замок в ранньомодерну добу: джерела, локалізація та адміністративна функція	76
Кононенко О. М., Ільків М. В., Рідуш Б. Т., Поп'юк Я. А. Верхньопалеолітична стоянка Біла. Загадка однієї колекції	80
Конопля В. М., Петегирич В. М. Скарб скляних браслетів з Городниці над Дністром	82
Коржик В. П. До питання збереження белігеративної пам'яті Буковини	85

Кушнір І. Б. Нові архівні документи про розвиток античних студій на Буковині в австрійський період.....	90
Levinzon Ye. Malynivtsi (Sharivka) Multi-Layered Settlement on the Middle Dniester	92
Михайлина Л. П., Пивоваров С. В. Білонові фібули із райковецьких пам'яток Буковини	95
Могилов О. Д., Пивоваров С. В., Ільків М. В. Ранньоскіфський наконечник стріли з Пригородського городища	98
Мордовін М. В., Прохненко І. А. Рідкісна голландська плomba з Рівненської області	100
Мороз М. Л., Добрянський В. К. Бронзовий перстень-печатка модерного часу, знайдений між селами Миляновичі та Туровичі поблизу Ковеля	107
Науменко А. О. Малопальчата фібула з Садгірського лісу	111
Парацій В. М. «Підземні» Бережани як історична цінність та дослідницька перспектива	113
Петраускас О. В., Шишкін Р. Г., Сивук С. О., Долженко Ю. В. Дослідження могильника черняхівської культури поблизу Комарова	117
Петраускас О. В., Щепаченко В. І. Підсумки досліджень поселення черняхівської культури поблизу Комарова у 2025 р.	121
Пивоваров С. В. Рогова ємність з Чорнівського городища першої половини XIII ст.	124
Піддубний І. А. Декілька образних матеріалів про Цецину	128
Прохненко І. А., Ільків М. В. Додаткові дані про фрагмент грелівської гривни-корони	131
Плескач О. М. Археологічна спадщина в Центральному історичному ареалі м. Чернівців	135
Рідуш Б. Т., Поп'юк Я. А., Шавранський В. Ф., Шавранська Р. Р., Цугуй А. М. Проблеми збереження об'єктів історико-культурної спадщини Чернівецької області пов'язаних з карстом	137

Романович Т. І. Пам'яткоохоронна діяльність Чернівецького обласного центру з питань культурної спадщини у 2025 році	140
Рубанець М. В. Писаний Камінь – календарне святилище Карпат	142
Руснак О. В., Чолану Л. В. Печатка товариства Ліцею для Чоловіків у Хотині	147
Сайн Д. С., Романович Т. І., Ільків М. В. Інвентаризація пам'яток археології на території Магальської територіальної громади	149
Svyrydov A. Ellis Minz's research in the context of the emergence of the Greco-Barbarian issue	151
Скорейко Г. М., Яценюк Г. М. Чорний Хрест у Заставні на честь жертв Голодомору та політичних репресій як форма національної пам'яті	153
Тимофійчук М. М. Спогади про університетський курс археології	156
Ткачук Т. М. Про один тип кубків з досліджень енеолітичних пам'яток Верхнього Подністрів'я	163
Томенчук Б. П. Фортифікація городищ IX–XIV ст. Галицько-Буковинського Прикарпаття. Археологічна реконструкція. До питання про формування галицької архітектурної школи	165
Томенчук Б. П. Археологія перших дерев'яних храмів Галицько-Буковинського Прикарпаття як Малої Галицької землі XII–XIII ст.	170
Федорук А. В. Кам'яні снаряди від середньовічної метальної артилерії з фондів Чернівецького обласного краєзнавчого музею	174
Хададова М. В. Археологічні дослідження пізньотрипільських пам'яток на території м. Житомир в 2017-2019 рр.	181
Холодницька Н. М., Ільків М. В. Півстоліття в археології (до 75-ліття Богдана Томенчука)	183

Христан Н. М. Сфрагістичні пам'ятки як джерело реконструкції матримоніальної політики Русі: чи була Феофано Музалон дружиною князя Олега Святославовича? ...	188
Черненко О. Є., Луценко Р. М. Крейдяні вироби Х–ХІІІ ст. з території Подесення	191
Чобан Р. Д. Похильня в Джурові	194
Чучко М. К. Археологічне вивчення Цецинського замку у висвітленні Чернівецької німецькомовної преси австрійської доби	197
Швець К. О. Фотодокументи археологічні експедицій радянського часу у фондах Державного архіву Чернівецької області	202
Шкурідін О. М. Городища ІХ–Х ст. східної частини Прутсько-Сіретського межиріччя – цінні об'єкти для дослідження східнослов'янської культури	206
Яковишина Я. М., Мельничук М. Р. Археологічні розвідкові роботи у Пруто-Дністерському межиріччі 2025 року	208
Якубина С. І., Грига В. В., Калініченко В. А. Нові знахідки середньовічних фібул із Середнього Подністров'я	211
Вамуш А. А. Символіка жіночих головних уборів середньовічного населення Буковини	212
Волошин К. Т. Городок – колишній город Хмельів: прадавня та новітня історія	214
Doncheva S. Reconstruction of a belt set based on finds from the 10th century Production center at Zlatar, Preslav Region	218
Калініченко В. А., Пивоваров С. В. Бляшки-накладки з Рідківецького археологічного комплексу VIII–XI ст. хронологічний аспект	221
Маняк В. О., Мельник Д. В., Кітар В. С. Археологічні студії Студентського наукового історичного товариства у 2024–2025 рр.	223
Сайн Д. С. Інвентаризація пам'ятки археології національного значення у Василеві Кадубовецької сільської територіальної громади	226
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	228

application was found at the early medieval fortified settlement near Oltina – «Capul Dealului», (Constanta county), (Romania) from the 9th-10th centuries. The three variants are elements of a belt set, which is illustrated by the present reconstruction. A buckle with a wide opening on the support frame has been added to it to accommodate the strap end measuring 2.9/1.9-2.3-3.3 cm, represented by 1 specimen from Zlatar and a tip, consistent with the width of the main strap with a relief decoration of tied five-leaf palmettes, approaching that of the main decorative element – the appliqués. There are 17 narrow and 20 wide appliqués along the main strap. There are a total of 9 appliqués of smaller shapes along the inner straps fastening the belt. The arrangement of the appliqués along the strap creates a harmonious and well-proportioned composition, with which the desired effect, not only utilitarian and purely practical, but also semantic, has been achieved more than successfully.

*Віталій Калініченко (Чернівці),
Сергій Пивоваров (Львів)*

Бляшки-накладки з Рідківецького археологічного комплексу VIII–XI ст.: хронологічний аспект

Рідківецький археологічний комплекс, до якого входить городище та розташоване поряд велике поселення, виявили у 1999 р. С. Пивоваров і Л. Михайлина. Він знаходиться на північний захід від села у лісовому масиві. Культурні шари зі слов'янською керамікою зафіксовано також на узліссі та луках поблизу пам'ятки. За роки дослідження комплексу було зроблено низку знахідок, які дозволяють більш точно датувати дану унікальну для регіону пам'ятку.

Серед них особливої уваги заслуговують ювелірні вироби. До них можна віднести деталі одягу або прикраси військового спорядження вершника чи коня. У даній розвідці мова піде про круглі бляшки-накладки, що дозволяють реконструювати це спорядження, а також виступають важливими хроноіндикаторами. Відзначимо, що знахідки круглих бляшок-накладок з різними деталями кріплення, які різнотипові на пам'ятках VIII–XI ст. по території Європи, є порівняно частими. Вони досить різноманітні та унікальні. На сьогодні на території Рідківецького археологічного комплексу загалом знайдено 4 екземпляри круглих бляшок. Три екземпляри, які зберігаються у фондах Чернівецького обласного краєзнавчого музею опубліковані (Пивоваров, Ільків 2014; Калініченко,

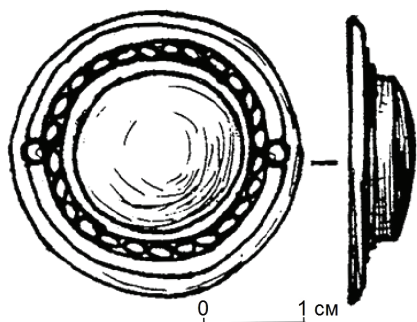

Рис 1. Бляшка-накладка з Рідківецького археологічного комплексу VIII–XI ст.

Пивоваров 2020; Калініченко, Пивоваров 2021). Дві з них за своїм зовнішнім виглядом є однотиповими та майстерно виготовленими. Перша кругла бляшка-накладка виготовлена з білону, трішки деформована, з відігнутих рівним обідком по периметру виробу, заглибиною по центру та двома боковими отворами для кріплення. Її діаметр – 1,8 см. Інша має ідентичну форму до попередньої, також виготовлена з білону,

пошкоджена у двох частинах. На поверхні виробу, на відміну від першої знахідки, наявні три отвори для кріплення. Діаметр виробу також становить 1,8 см. Аналогічні круглі бляшки-накладки відомі в Середньому та Нижньому Подунав'ї, найбільше їх у Карпатській котловині та інших прилеглих територіях. Переважна кількість подібних прикрас – бронзові, срібні або позолочені, їх знаходять здебільшого в багатих похованнях, які датуються X–XI ст. (рис. 1). Срібні та позолочені належали, очевидно, привілейованій частині населення, що відображає інший багатий інвентар поховань, як чоловічих, так і жіночих. Подібні прикраси відомі і в кочівницьких старожитностях цього часу. Детальну вибірку подібних бляшок-накладок здійснив згаданий вище румунський дослідник А. Драгота, який зібрав та проаналізував їх. За матеріалами поховань бляшки-накладки з Карпатської котловини та Подунав'я вузько можна датувати **925-985 рр.** Менша їх концентрація припадає на **кінець X – початок XI ст.**

Стосовно функціонального призначення бляшок-накладок та реконструкції їхнього розміщення існують кілька гіпотез та припущень. За даними поховань подібного типу бляшки-накладки розташовувалися спереду верхнього одягу і входили до комплексу прикрас разом із накосицями та іншими ювелірними виробами. Очевидно, такі бляшки-накладки виконували не лише естетичну, а й практичну функцію, закріплюючи різні деталі одягу. Інше припущення дозволяє стверджувати, що бляшки могли знаходитися

не лише спереду верхнього одягу, а й могли використовуватися для закріплення ременів у ділянці ніг, як поясні накладки тощо. Існує гіпотеза, що подібного типу круглі бляшки-накладки використовували в комплексі спорядження верхового коня також для кріплення ременів в упряжі.

Виявлені та проаналізовані категорії речей, на нашу думку, є хронологічними маркерами та дозволяють більш точно датувати період існування Рідківецького поселення. Крім того, проаналізовані хронологічні маркери дозволяють здійснити датування суміжних слов'янських поселень у Карпато-Балканському регіоні.

*Владислав Маняк,
Дмитро Мельник,
Владислав Кітар (Чернівці)*

Археологічні студії Студентського наукового історичного товариства у 2024-2025 рр.

У листопаді 2025 р. Чернівецька міська молодіжна громадська організація «Студентське наукове історичне товариство» відзначила 15-у річницю з моменту свого створення. У далекому 2010 р. засновники товариства поставили за мету залучення талановитої молоді у сферу науки, створення сприятливих умов для наукової роботи студентів і вдосконалення їх навичок у самостійній науково-дослідницькій роботі. Цей перелік з того часу лише зростає, однак головна мета – сприяння науковій роботі студентів у сфері історичних наук – залишається. Саме тому товариство намагається підтримувати серед студентів інтерес до якомога більшого спектру фундаментальних та спеціальних історичних дисциплін, серед яких чільне місце займає археологія.

Зважаючи на популярність досліджень у сфері археології серед студентів товариство за підтримки факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича залучає до роботи на науково-практичних семінарах, сприяє участі в літніх археологічних школах та діяльності археологічних експедицій членів та можливих претендентів на вступ до Студентського наукового історичного товариства.

У липні-листопаді 2024 р. члени Студентського наукового історичного товариства, студенти факультету історії, політології та міжнародних відносин стали учасниками проєкту «Польсько-

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей IX міжнародного наукового семінару

м. Чернівці, 19 грудня 2025 р.

Комп'ютерна верстка – ***В. Калініченко***

*На обкладинці: керамічна плитка княжої доби
з літописного Василева на Дністрі
(розкопки Б. П. Томенчука)*